

Sygn. akt II KK 150/22

POSTANOWIENIE

Dnia 8 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Klugiewicz

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.,
w sprawie **A. R.**,
w przedmiocie umorzenia postępowania karnego,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 8 czerwca 2022 r.,
kasacji wniesionej na niekorzyść oskarżonego
przez Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
– Zastępcy Prokuratora Generalnego
od postanowienia Sądu Okręgowego w L.
z dnia 22 lipca 2021 r., sygn. akt V Kz (...),
utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w L.
z dnia 28 maja 2021 r., sygn. akt III K (...),

p o s t a n o w i ł:

**uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać Sądowi
Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w L. postanowieniem z dnia 28 maja 2021 r., sygn. akt III K (...), na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzył postępowanie karne wobec A. R. w sprawie o czyn polegający na tym, że w okresie czasu od 8 marca 1952 r. do 23 lipca 1952 r. w L., będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, oficerem

śledczym Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w L., przekraczając swoje uprawnienia, w celu uzyskania określonej treści zeznań, znęcał się fizycznie i moralnie nad pozostającym w przemijającym stosunku zależności zatrzymanym do sprawy sygn. SR (...) J. Z., w ten sposób, że kilkakrotnie podczas wielogodzinnych czynności z udziałem pokrzywdzonego, bił go pięścią po brzuchu oraz pluł mu w twarz, przy czym czyn ten polegał na stosowaniu represji i nosił charakter poważnego prześladowania z powodu przynależności pokrzywdzonego do nielegalnej organizacji „WiN” podlegającej wówczas „Dowództwu Armii Podziemia”, tj. o przestępstwo z art. 246 Rozporządzenia Prezydenta z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1932 r., Nr 60, poz. 571 z późn. zm.) w zw. z art. 291 k.k. z 1932 r. w zw. z art. 2 pkt 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej (Dz.U. nr 1998 r. Nr 155 poz. 1016 z późn. zm.; ustawa o IPN).

Od tego orzeczenia zażalenie wniósł prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w L., podnosząc zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, który doprowadził do uznania czynu zarzucanego oskarżonemu za zbrodnię komunistyczną, nie zaś za zbrodnię przeciwko ludzkości, która nie ulegała przedawnieniu. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Okręgowy w L. postanowieniem z dnia 22 lipca 2021 r., sygn. akt V Kz (...), utrzymał w mocy postanowienie Sądu pierwszej instancji.

Od orzeczenia Sądu odwoławczego kasację wniósł Dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Zastępca Prokuratora Generalnego, podnosząc następujące zarzuty:

I. rażące naruszenie art. 4 ust. 1 ustawy o IPN i art. 105 § 1 k.k., które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, polegające na umorzeniu postępowania karnego wobec oskarżonego A. R. postanowieniem Sądu Okręgowego w L. z dnia 22 lipca 2021 roku, sygn. akt V Kz (...), w zakresie zarzucanego mu czynu, wskutek niezasadnego przyjęcia, iż nastąpiło przedawnienie karalności przypisanego mu przestępstwa w sytuacji, gdy czyn ten stanowił nieulegającą przedawnieniu zbrodnię przeciwko ludzkości;

II. rażące naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, polegające na niepełnym i nienależytym rozważeniu przez Sąd Odwoławczy podniesionego w zażaleniu i rozwiniętego w uzasadnieniu zarzutu a odnoszącego się do pominięcia przez Sąd pierwszej instancji przeprowadzenia właściwej i prawidłowej analizy stosunku oskarżonego do ówczesnej władzy komunistycznej i błędnego wyводу, który miałby przeczyć identyfikacji oskarżonego z aparatem terroru, co wykluczyło przypisanie mu popełnienia zbrodni przeciwko ludzkości i doprowadziło do umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt. 6 k.p.k., podczas gdy prawidłowa analiza zebranego materiału dowodowego, w szczególności zeznań pokrzywdzonego J. Z. świadczy, że oskarżony A. R. w sposób świadomy, dopuszczając się czynów niedozwolonych wobec pokrzywdzonego, w pełni angażował się w represyjny charakter polityki władz państwa i tym samym brał czynny, bezpośredni udział w prześladowaniu pokrzywdzonego ze względów politycznych.

Na podstawie tak sformułowanych zarzutów Zastępca Prokuratora Generalnego wniosł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w L. z dnia 22 lipca 2021 r., sygn. akt V Kz (...) i przekazanie sprawy temu Sądowi w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna, co uprawniało do jej rozpoznania na posiedzeniu bez udziału stron, w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Autor kasacji trafnie bowiem wskazuje na rażącą wadliwość kontroli instancyjnej w zakresie weryfikacji ustaleń faktycznych Sądu *meriti* co do postawy oskarżonego względem ówczesnej polityki władz państwa. Po przeprowadzeniu przed Sądem odwoławczym dowodu z akt personalnych funkcjonariusza SB A. R. Sąd ten bezkrytycznie uznał za trafne stanowisko Sądu Rejonowego, zgodnie z którym w zachowaniu oskarżonego brak jest aspektu podmiotowego, polegającego na utożsamianiu się i identyfikowaniu z aparatem terroru w stopniu umożliwiającym zakwalifikowanie zarzucanego mu czynu jako zbrodni przeciwko ludzkości, o której

mowa w art. 3 ustawy o IPN (zob. *postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2001 r., II KKN 175/99, OSNKW 2002/5-6/47, LEX nr 53192*). Wskazał, że „charakterystyki służbowe z lat 1950-1953 nie odbiegają w swej wymowie od charakterystyki, do której odnosi się Sąd w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia” (s. 3 uzasadnienia postanowienia Sądu *ad quem*). Rzecz jednak w tym, że fragmenty, na które powołuje się Sąd Rejonowy nie wskazywały na to, że oskarżony nie utożsamiał się z aparatem terroru doby epoki stalinowskiej, w którym służył. Cytaty odnośnie do osoby A. R., jakoby „nie przejawiał żadnej aktywności w pracy organizacyjnej partii”, „nie zabierał głosu na zebraniach partyjnych”, „zaniedbuje się w szkoleniu ideologicznym”, że „nie widać w jego postępowaniu ani w jego słowach związania z linią partii, walkę o realizację linii partii, „przesłuchuje płytko”, „do pracy podchodził bez serca”, „jego zachowanie było lekceważące” (s. 3 uzasadnienia postanowienia Sądu *meriti*), mogą wprawdzie wskazywać na jego oportunistyczne podejście do kwestii ideologicznych, to jednak w żadnym razie nie dawały podstaw do przyjęcia, że oskarżony nie identyfikował się z aparatem terroru, skoro służył w formacji stanowiącej trzon maszyny terroru w czasach stalinowskich i to jako oficer śledczy UB.

Sąd Okręgowy w dalszej części rozważań wskazał, że dla uznania danego zachowania za zbrodnię przeciwko ludzkości „niezbędne jest stwierdzenie świadomości sprawcy, iż bierze on udział w prześladowaniach ze względów politycznych” (s. 4 uzasadnienia postanowienia Sądu *ad quem*). Nie sposób odmówić racji Zastępcy Prokuratora Generalnego, który w kasacji wskazał, że powszechnie znaną okolicznością jest to, iż w okresie powojennym zadaniem organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego była walka z wszelkimi przejawami działalności opozycyjnej, w tym w szczególności z oddziałami podziemia niepodległościowego (s. 5 kasacji). Z oczywistych więc względów pozbawione jest podstaw uznanie, by oskarżony nie zdawał sobie sprawy z roli formacji, w której służył dla utrzymania się władzy komunistycznej w Polsce.

W świetle powyższych uwag należało stwierdzić, że Sąd odwoławczy przeprowadził wadliwą kontrolę instancyjną, aprobuując bez głębszej wnikliwości stanowisko Sądu Rejonowego co do ustalenia – na podstawie informacji

wynikających z dokumentacji zalegającej w aktach sprawy – że oskarżony nie utożsamiał się z aparatem terroru, czego konsekwencją był brak uznania czynu zarzucanego A. R. jako zbrodni przeciwko ludzkości, skutkujące umorzeniem postępowania z uwagi na upływ terminu przedawnienia przestępstwa zakwalifikowanego li tylko jako zbrodnia komunistyczna. Konieczne stało się zatem uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w L., który przy ponownym rozpoznaniu sprawy dokona wnikliwej analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w kontekście ustaleń co do możliwości zakwalifikowania czynu oskarżonego jako zbrodni przeciwko ludzkości i w zależności od rezultatu kontroli instancyjnej podejmie stosowne rozstrzygnięcie .

Stwierdzone uchybienie czyni przedwczesnym zbadanie zasadności zarzutu obrazy prawa materialnego dotyczącego specyfiki zbrodni przeciwko ludzkości na tle niniejszej sprawy. Dla dokonania oceny prawidłowości subsumpcji niezbędne jest bowiem najpierw poczynienie prawidłowych ustaleń faktycznych. Dopiero, jeżeli Sąd odwoławczy rzetelnie zweryfikuje w tym zakresie stanowisko Sądu pierwszej instancji możliwe będzie rozważenie kwestii zastosowania w sprawie art. 3 ustawy o IPN. Z tego względu, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. ograniczył rozpoznanie kasacji do zarzutu wadliwej kontroli instancyjnej.

Mając na uwadze powyższe rozważania, orzeczono jak w postanowieniu.